

„JÖJJEK HOZZÁM MINDNYÁJAN...” EUCHARISZTIA TISZTELETE A SZÍVGÁRDÁBAN

A katolikusok az Oltáriszentséget a hét szentség egyikeként tisztelik, amelyben Krisztus jelenik meg, az áldozás a pap és a hívek Jézussal való misztikus egyesülése. Úrvacsoraként a protestánsoknál is a szentségek egyike. A Jézus Szíve tisztelet a 17. századtól kezdve szorosan összekapcsolódott az Oltáriszentség tiszteletével és a gyakori szentáldozással. Ennek eredetét Alacoque Szent Margitnak történt kinyilatkoztatásra vezették vissza: A Szent Szív azt kérte Margittól, hogy minden hónap első péntekén járuljon szentáldozáshoz, illetve minden csütörtökön tizenegy és éjfél között egy órát imádkozzon engesztelésül az emberek bűneiért és hálátlanságáért.¹ Nem ő volt az első, aki Jézus Szíve tisztelője volt, hiszen a tisztelet a középkorban már biztosan létezett, a két világháború között íródott munkák pedig az apostoli időig, a keresztfán Krisztus oldalának lándzsával történő megnyitásáig vezették vissza.² Ugyanakkor Margithoz kötötték a Szív ma is ismert ábrázolási módját, illetve Jézus Szívéhez kötődő ájtatosság mikéntjét is. Ennek okát a két világháború közötti szerzők abban látták, hogy habár előtte többen is részesültek kinyilatkoztatásban, ezeket „maga-magának tartotta fenn az Isten”, hogy amikor a világban az iránta való szeretet már „kialvófélben van, ismét lángra gyulladjon.”³

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a Jézus Szíve tisztelet és az Oltáriszentség tisztelete, illetve az ezzel kapcsolatos ájtatosságok miként figyelhetőek meg a Jézus Szíve Szövetségben, illetve a gyermektagozatában, a Szívgárdában.

Jézus Szíve Szövetség

Az Európa több országában létrejött Imaapostolság, illetve a Magyarországon 1865-ben Jézus Szíve Szövetség⁴ néven megalakult mozgalom fő célja Alacoque Margit látomásaiból kiindulva a Szent Szív kiengesztelése volt. Ennek egyik legmegfelelőbb módjának a gyakori szentáldozást tartották. Úgy gondolták, hogy Krisztus az Oltáriszentségben van jelen, így ezáltal sértették meg az emberek a bűneikkel, de ilyen módon lehet őt leginkább megengesztelni.⁵ A Szövetség tagjai arra is törekedtek, hogy ne csak a saját bűneikért vezekeljenek, hanem azokéért is, akik nem tisztelték Jézus Szívét. Mindezt

1 Vö: BOUGAUD 1896. 201.

2 Például vö: HÜBNER 1921. 5–6.

3 HÜBNER 1921. 10.

4 A legtöbb szerző szerint a két elnevezés valójában egy lelkeségi mozgalmat takar.

5 Vö: n. n. 1922. 2–4.

azért is tartották fontosnak, mert úgy vélték, hogy az elkövetett bűnöket büntetés követte.

„A bűnt – írta Zolotnoki Z. Oktáv ferences áldozópap – büntetni kell, ezt követeli az igazságosság. A bűn miatt van az anyagi veszteség (jégeső, rossz termés, dögvész) éhség, betegség, a háború és a halál. És ez mindaddig tart, míg ki nem engeszteljük az Isten igazságosságát. (...) A buzgó lelkek – folytatta – imáikkal, sz. mise hallgatásukkal, sz. áldozásukkal, önmegtagadásukkal, szenvedéseikkel, jócselekedeteikkel, önmaguk és családjaik felajánlásával, buzgó, apostoli életükkel ki engesztelhetik Jézus Sz. Szívét.”⁶

A bűnnek ez a fajta megközelítése egy hagyományos világképhez való visszanyúlást feltételez, ahol a világot aktívan formáló áldó vagy büntető Isten képe rajzolódik ki. Ebben a világnézetben az ember a teremtés része.⁷ A Jézus Szíve tiszteletben később is megfigyelhető egy világnézeti kettősség: egyrészt a kor legmodernebb fórumainak, pasztorációs eszközeinek felhasználása, másrészt a felvilágosodás előtti világkép megjelenése.

Margitnak tett kinyilatkoztatás szerint Jézus azt kérte, hogy Szívének tiszteletére az egyházban külön nap létesüljön.⁸ A Szent Szív tisztelete a katolikus egyház liturgiájába 1765-ben, lengyel kérésre került bele. XIII. Benedek pápa ekkor nem rendelte el az egész egyházra terjedően az ünnepet, ezt 1856-ban IX. Piusz pápa tette meg. A tisztelet terjesztésében kezdettől nagy szerepe volt Jézus Társaságának. Alapítójuk, Loyolai szent Ignác maga is tisztelője volt Jézus Szívének. Alacoque Margit gyóntatója a jezsuita Szent Kolos volt, aki nagy szerepet játszott a tisztelet terjedésében, emiatt a Jézus Szíve tisztelet apostolának is nevezték. A jezsuiták később is felkarolták a Jézus Szíve tiszteletet, amelyet tömegpasztorációs programjuknak tekintettek, és a társadalmi szolidaritás és megbékélés, a szociális megújulás orvosságaként hirdették meg.⁹ A Jézus Szíve Szövetség, illetve a Szent Szív tisztelői évente engesztelő körmenetekkel, ünnepi szentmisékkal ünnepelték meg Jézus Szívét, amelyen fontos szerepet kapott a kihelyezett Oltáriszentség.¹⁰

Az álrühás király

A gyermekek Jézus Szíve tiszteletbe történő bevonását az evangéliumból vezették vissza.¹¹ A 20. század elején az egyházi tanítás az eucharisztikus szellemet, a gyakori szentáldozást „ellenméregnek” tartotta a személyes bűnökkel és a társadalmi problémákkal szemben.¹² A Jézus Szíve Szövetség esetében már a kezdetektől fontos volt az eucharisztia tisztelete. A szövetség gyermektagozata, a Szívárda esetében a gyermekeknek lényegében ugyan-

6 ZOLOTNOKI 1946. 7–8.

7 Vö: IMHOF 1992. 23–24.

8 Vö: MÜLLER 1943. 253.

9 Vö: BUSCH 1997. 44, 48–49.

10 Vö: MORGAN 2008. 13.

11 Mt 19,13–15; Lk 18,15–17

12 Vö: GERGELY 1988. 18.

olyan kötelességeik voltak, mint a felnőtteknek: gyakori imádság, szentmishallgatás, szentáldozás, önmegtagadás, jócselekedetek otthon és a környezetükben (iskolában, barátok közt). Részt vettek a családfelajánlásban, illetve az önfelajánlásban, apostolkodtak. Ugyanakkor a gyermekek számára ezeket az erényeket másként lehetett megtanítani, mint a felnőtt híveknek. A vasárnapi szentmise után, az iskolában megtartott gárdagyűléseken a gárdavezetők tanításain túl ezt szolgálták a meseszerű történetek, játékok, illetve esetenként a játékos feladatok.

A szívgyárdisták vallásos kötelességei között fontos helyet foglalt el a szentmise látogatása és a gyónás, áldozás.¹³ Az Oltáriszentség a többi szentséggel ellentétben nemcsak a kegyelmet közvetíti, „hanem a kegyelem szerzőjét, Krisztust is magában foglalja és közvetlenül egyesíti vele a lelket.”¹⁴ A legtöbb elbeszélésben ezért a misén való részvételről „Jézuska meglátogatásaként” írtak a gyermekeknek. Kisházi Mihály az Oltáriszentségben „rejtőző” Jézusról, mint „álruhás királyról” írt.¹⁵ Mit kell tenni, ha a gyermek meglátogatja Őt? A történetben szereplő gárdagyűlés tanulsága szerint a következőket:

„Jézuskát is tisztelettel köszöntjük: térdet hajtunk. Aztán közel megyünk hozzá. Nem állunk meg hátul a templomban, mert a király közelebb szeretné látni a vendégét, meg furcsa is lenne egy nagy terem végéből kiabálni, hogy meghallja, miért jöttünk. Mikor letérdelünk, akkor aztán jöhet az első dolog: elmondani, hogy mennyire nagy tisztelettel – imádattal – köszöntjük Őt. De csakhamar elmondhatjuk azt is, hogy miért jöttünk. (...) Persze, olyat nem szabad mondani, ami ellenkezne a Jézuska parancsaival. Ez már sértés lenne, a felségsértésért pedig még a földi királyok is megbüntetik az alattvalókat. De mások részére is kérhetünk a Jézuskától minden jót.”¹⁶

A meseszerű elemek és történetek mellett a gyermekek azonosulását segítette, hogy egyrészt az ő élethelyzeteikhez igazították a történeteket, másrészt Jézus Krisztusról Jézuskaként, tehát a szívgyárdistákhoz hasonló korú kislányként írtak. Blaskó Mária gyermekeknek szánt regényében a gyakori szentáldozásról, mint a Jézuskával való gyakori találkozásról, majd barátságról írt. A „Jézuskával való megismerkedés és együttélés” kezdetét az elsőáldozásban jelölte meg. Jézuskának és Jézus Szíve tiszteletének megismerése szempontjából is fontosnak tartotta a gyakori találkozást, amelyet történetében egy kis gróf és egy szegény kislány barátságának történetével mutatott be a gyermekeknek.¹⁷

A felnőttekhez hasonlóan a szívgyárdisták is vezekeltek maguk és mások bűneiért. A bűnöket a szívgyárdavezetők és a regények írói is tövishez hasonlították, amellyel meg lehet szűrni a Jézuska Szívét és ezzel fájdalmat lehet

13 Vö: n. n. 1929.15.

14 GERGELY 1988.11.

15 KISHÁZI 1944. 71.

16 KISHÁZI 1944. 71.

17 BLASKÓ 1934.

neki okozni. Ha a gyermek megbánja, amit tett, meggyónik és megjavul, a bűn megbocsátásával a „tövis” eltűnik.¹⁸ Mivel erre nem mindenki hajlandó, a szívárdista feladata ezek helyett is „bocsánatot kérni a Jézuskától”. Ezt a Szeged-rókusi iskolások rajzokon is megjelentették, főként nagyobb egyházi ünnepek (pl. karácsony) előtt. Ennek célja az volt, hogy a gyermek a rajzok készítése közben szembesül a saját hibáival, és törekszik ezeket jóvá tenni, vagyis megjavulni.¹⁹ A lelkiismeretvizsgálatokkal és a szeretetgyakorlatokkal a Szívárda vezetői nemcsak az ünnepre való felkészülést akarták elősegíteni. A felkészülés hosszútávú célja az öntudatos katolikus felnőttek felnevelése volt. Ennek fontos alkalmi voltak a kalendáris ünnepek.

A szívárdisták a Margitnak tett kinyilatkoztatásnak megfelelően megünnepezték az első pénteket, megtartották a nagykilencedet és részt vettek az egésztelő Jézus Szíve körmeneteken is.

A szegedi szívárdisták és az Eucharisztikus Kongresszus

Az Eucharisztikus Világkongresszus vallási és nemzeti jelentőségéből adódóan a legtöbb vallásos egyesület fontosnak tartotta, hogy valamilyen formában kivegye a részét az ünnepségből. A szegedi szívárdavezetők például eleinte az összes Szívárdacsapatot fel akarták vinni Budapestre, de ez anyagi és technikai okok miatt nem volt kivitelezhető. A szegedi Szívárdacsapatok vezetője, Alaker György végül ezer magyarruhás gyermek felutazása mellett döntött.²⁰ A budapesti út sok szülő számára megterhelő lett volna, ezért a gárdavezetők jótékonyági akciók és támogatók segítségével gyűjtötték össze a szükséges összeget.²¹

A Szívárdák Csanádmegyei Igazgatóságának kiadott közleményéből²² kiderül, hogy noha az eucharisztikus kongresszus tiszteletére utaztak fel, ténylegesen nem annak időpontjában, május 25–29-én mentek fel Budapestre.²³ Ennek oka egyrészt a nagy számban odautazó magyar és külföldi hívek voltak, amely körülmény lehetetlenné tette a különvonat kérését, másrészt a gyerekek számára tervezett programot nem tudták volna ekkor megvalósítani. A gyermekzarándoklatot végül június 2-án, 1500 fővel valósították meg, két különvonaton, két önkéntes orvos kíséretében. Azok a gyermekek, akik nem tudtak felutazni, napi lelkiismeretvizsgálattal, jócselekedetekkel, apostolkodással bekapcsolódhattak az Eucharisztikus Kongresszusba történő készülődésbe. Ezt a célt szolgálta az országosan meghirdetett „búza-

18 Vö: BLASKÓ é. n. 15.

19 Vö: „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárda-csoportjának krónikája” I. kötet, 82–89. oldal, 1937–38-as tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

20 Vö: „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárda-csoportjának krónikája” I. kötet, 49. oldal, 1937–38. tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

21 Vö: „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárda-csoportjának krónikája” I. kötet, 49. oldal és a mellékletek, 1937–38. tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

22 Vö: „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárda-csoportjának krónikája” I. kötet. 49. melléklet, 1937–38. tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

23 A nagy érdeklődésre való tekintettel végül 2000 gyermek utazott fel. Vö: ALAKER 1941. 2–4. Forrás: Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 2129/46.

szem akció” is, amely a következőt jelentette: minden jócselekedet, szentséglátogatás, szentáldozás meghatározott számú búzaszemet ért, amit a gárdista beletehetett a gyűjtő dobozba. Ezzel ő is hozzájárult a kongresszuson használt szent ostyák lisztjéhez.²⁴

Gyermekek részvétele a felajánlásokban

A szívgárdista fontos feladata volt, hogy apostolkodjon, melynek része volt a családfelajánlás kieszközlése is. Az apostolkodás eredményéről a gárda-vezetőknek is beszámoltak.²⁵ A szívgárdista önmagát is felajánlotta Jézus Szívének. A felajánlást követően ő és a családja a Szent Szívnek tetszően igyekezett élni, otthonukban ünnepélyesen elhelyezték Jézus Szívét kép vagy szobor formájában. Felajánlásukat évente ünnepélyesen megújították.²⁶

A törekvéseik végső célja Blaskó Mária író nő szerint az volt, hogy ne csak a családok, hanem Magyarország és az egész világ fel legyen ajánlva Jézus Szívének.²⁷ Az előbbi ugyan megtörtént 1914–1915-ben, ugyanakkor ezeket a felajánlásokat évente igyekeztek megújítani. 1915-ben a Szeged-Csanádi püspöki körlevél tanulsága szerint²⁸ év három utolsó napján minden plébániatemplomban esti ájtatosságot tartottak az „alkalomhoz mért” és rövidebb szentbeszéddel. Megtartották Jézus Szent Szíve litániáját és a kitett Oltáriszentség előtt elmondták a följajnló imádságot.

1941-ben volt a 20 éves évfordulója annak, hogy Szeged 1921-ben felajánlotta magát Jézus Szívének. 1940-ben ezért nagyobb szabású ünneppsorozat keretében emlékeztek meg az évfordulóról. A „Szegedi Szentév” kezdete 1940. pünkösdi vasárnapjára esett. Az ünnepegeken az engesztelés mellett fontos szerepet kaptak a felajánlások (önfelajánlás, családfelajánlás) is.²⁹

Tanulságok

„Minél nagyobb buzgósággal, áhítattal imádkozod a szentmise szövegét – írta Zolotnoki Oktáv ferences áldozópap – annál több kegyelmet nyersz magad és mások számára, annál jobban engeszteléd Jézus szentséges Szívét.”³⁰ Az engesztelés fő eszközei tehát a szentmishallgatás, szentáldozás voltak, hiszen hitük szerint az Oltáriszentségben a bűnök által megbántott Szívet ilyen módon tudták kiengesztelni. Önmaguk, családjuk, szűkebb és tágabb közösségeik felajánlásával szintén Jézus Szívének Margithoz intézett kérését igyekeztek teljesíteni.

24 „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárdá-csoportjának krónikája” I. kötet, 27–28. oldal, 1937–38. tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

25 Lásd például „A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 Szívárdá-csoportjának krónikája” I. kötet, 29–30. oldal, 1937–38. tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4.5.

26 Vö: Csávossy 1942. 211.

27 Vö: Blaskó 1946. 13.

28 Vö: Háború: Jézus szíve tiszteletére triduum. 131. oldal, In: *Ordinales Circulares ad Honorabilem Clerum Almae Dioecesis Csanádiensis de anno 1915.* 4970. sz.

29 Corda, Cordi, Consecrare. Szenteljük szívünket Jézus Szívének! Szeged-Csanádi Egyházmegyei Levéltár 1555/940.

30 Zolotnoki 1947. 13.

Az engesztelésből a felnőttek és a gyermekek a maguk közösségében egyaránt kivették a részüket. A gyermekek esetében a számukra egyébként bonyolult vallási magyarázatokat mesészerű elemekkel, saját igényeikhez, tapasztalataikhoz igazítva, illetve Jézuska gyermekként való bemutatásával tudták átadni. Jézus Szívének gárdája célja a széleskörű pasztoráció volt, ezért a gárdavezetők tudtak a gyermekek élethelyzetéhez alkalmazkodni.

Annak ellenére, hogy a Jézus Szíve tisztelethez kötődő rítusok formalizáltak voltak, hangsúlyozták azt is, hogy ezek pontos betartása – vagyis a külsőségek – önmagában nem elegendőek. Jézus és embertársaik szeretete és elfogadása nélkül „Jézuska” ezeket a „felajánlásokat” nem fogadja el a gyermektől.³¹ A Szívárdában tehát a társadalmi problémák orvoslására is nagy hangsúlyt fektettek. Tanulmányomban ezt a Jézus Szíve és az Oltáriszentség tiszteletének összekapcsolódása példáján keresztül vizsgáltam.

Irodalom

ALAKER György

1941 *Egy szívárda tíz esztendeje*. Szeged-rókusai áll. elemi iskola szívárdája. Katolikus Alföld Különnyomata, Szeged.

BLASKÓ Mária

1934 *Jézuska és én*. A Szívárdaközpont Kiadása, Budapest.

1944 Ezüst tálca, piros szív. In: BLASKÓ Mária (szerk.) *Évi kézikönyv Jézus Szíve gyermekeinek az 1944-ik teljes évre és az 1943/44. tanévre is, naptárral*. Szívárda Központ Kiadása, Budapest, 41–42.

1946 *Jézus Szívének gyermeke*. Kézikönyv és gyermeknaptár az 1946–47. tanévre és az 1947. teljes évre. A Szerző Kiadása, Budapest.

é. n. *Jézuskával*. Képes oktató és imafüzet gyermekeknek. Szalézi Művek, H. n.

BOUGAUD, Emil

1896 *Boldog Alacoque M. Margit élete és a Jézus Sz. Szíve tiszteletének eredete*. K. n., Gyoma.

BUSCH, Norbert

1997 *Katholische Frömmigkeit und Moderne*. Die Sozial- und Mentalitaetsgeschichte des Herz-Jesu-Kultes in Deutschland zwischen Kulturkampf und Erstem Weltkrieg. Guetersloh: Gütersloher Verlagshaus.

CsÁVOSSY Elemér

1942 *A századok nagy jele*. A Jézus Szíve-tisztelet mivolta, gyakorlata és jelentősége. Korda R.T. Kiadása, Budapest.

GERGELY Jenő

1988 *Eucharisztikus világkongresszus Budapesten/1938*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.

HÜBNER Ágoston S.J.

31 Vö: BLASKÓ 1944. 42.

1921 *Jézus Szent Szíve*. Oktató és imádságos könyv a Jézus-Szíve-Társulat és az Ima-Apostolság számára; melléklettel szűz Mária szeplőtelen szent szíve tiszteletére. „Jézus Szíve Hirnöke” Kiadása, Kalocsa.

IMHOF, Arthur E.

1992 *Elveszített világok*. Hogyan gyűrték le eleink a mindennapokat és miért boldogulunk mi ezzel oly nehezen. Akadémiai Kiadó, Budapest.

KISHÁZI Mihály

1944 *Több telik tőlem!* Történetek szivgárdisták számára. Rothnagel Gábor Könyvkereskedésének Kiadása, Esztergom.

MORGAN, David

2008 *The Sacred Heart of Jesus*. The Visual Evolution of a Devotion. Amsterdam University Press, Amsterdam.

MÜLLER Lajos

1943 *Jézus Szíve tisztelet története*. Korda R.T. Kiadása, Budapest.

n. n.

1922 *Rövid, hiteles oktatás Jézus Szíve ájtatosságáról*. Apostol Nyomda R.T., Budapest.

1929 *Szivgárda*. A Jézus Szívét tisztelő gyermekek szervezetének vezérkönyve. „Szív” Szerkesztőségének Kiadása, Budapest.

ZOLOTNOKI Z. Oktáv

1946 *Jézus Szentséges Szíve menti meg a világot*. Szerző Kiadása, Nagyatád.

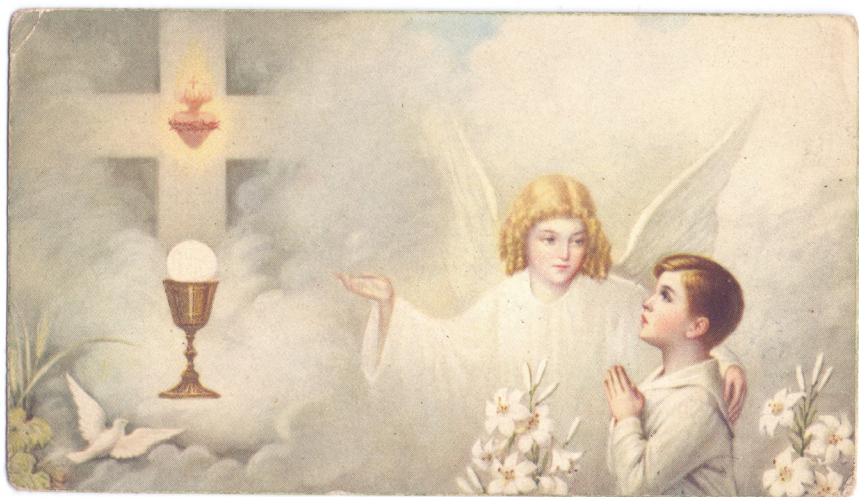
1947 *Engeszteljük Jézus Szentséges Szívét szentmishallgatással*. Kordanyomda, Budapest.

Német nyelvű szentkép (Forrás:Móra Ferenc Múzeum Bálint Sándor Hagyatéka Leltári szám: 77. B. 416–84/287.)

Szentáldozás. Szentkép (a szerző tulajdona)

Jézus Szíve oltár a Török család otthonában

Jézus Szíve oltár (Forrás: Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára)